

Láng Eszter

„Kondor mester óceán-erővel ontja a formát, a színt”

Forradalmár, próféta, melós – Kondor Béla művészete

📍 Modem, Debrecen

📅 2012. november 4 – 2013. február 17.

Negyven esztendő távlatából csodálkozhatunk rá KONDOR BÉLA képzőművész-tére a debreceni Modemben átfogó igénnyel megrendezett életműtárlaton (kurá-tora HORNYIK SÁNDOR). Mintegy száz mű, hetven grafika és harminc festmény ad képet laza blokkokba tagolva a korán elhunyt művész tevékenységének legje-lentősebb szeletéről. ((Nem feldelkezhünk meg arról sem, hogy Kondor a költé-szet területén is originálisat alkotott, és a zene is jelentős szerepet játszott rövid életében, akkor is, ha a kritika utóbbiakat melléktermékként is kezelte). A kiállítás címe pontosan meghatározza azokat a nézőpontokat amelyekből Kondor, aki „ahhoz a törpe kisebbséghez tartozott, aki nem fogadta el saját korának uralkodó konvencióit”,¹ a világra tekintett. A gondosan válogatott anyag

¹ P. Szűcs Julianna, *Kondor Béla cakkban áll*, Népszabadság, 2006. aug. 13. <http://www.nol.hu/archivum/archiv-413680> Letöltve: 2013. január 16.

KONDOR BÉLA
Tüntető nők, 1968

tematikájában tükrözi filozófiai, bibliai, kép-zőművészeti műveltségét, klasszikus és keresztény mitológiai ismereteit, irodalmi olva-sottságát.

A *tanácsköztársaság emlékére* című soro-zat 1958-ban készült. Ennek igen erőteljes darabja a *Vasutasztrájk*. A finom vonalkázott-ság geometriai színezetet visz a munkába, s korán megmutatkozik kiművelt rajzkészsége is. A munkásalakok összenőnek a mozdony-nal, szinte részévé válnak. Érezni, hogy a mozdony, a vasút életükhöz tartozik, s otthon érzik magukat az óriási gépen. A sorozat egyes képein szövegek is megjelennek. A megidézett kor jelszavai tűnnek fel a műveken, különösen a *Veszélyben a haza*, *A tüntetés* és az *Előre, pro-letárok!* című alkotásokban, ahol a betűk, szö-vegek grafikai elemmé válnak, emlékeztetve egyben a plakátművészetre is.

Kompozícióinak klasszikus kiegyensúlyozott-sága, alakjainak kidolgozottsága többi grafiká-ján is megmutatkozik (*Emlék az üveggyárból* és *Család / Fantasztikus üveggyár*, mindkettő 1963-ból). A *Gyöngyösi húsüzem*, *Gyöngyösi váltógyár* című képein (1961) a geometrikus építményele-mek dominálnak. Itt kell megemlíteni, hogy a tárlaton a Kondor-művek mellett más, klasz-szikus és korabeli alkotások is a falra kerültek (Martin Schongauer, Albrecht Dürer, Rembrandt van Rijn, Koffán Károly, Barcsay Jenő, Csernus Tibor és Lakner László), a Modem felvezetője szerint „az alkotó [ti. Kondor] eszme- és művé-szettörténeti párhuzamaiként”. Ez az indoklás szerintem legalábbis kétséges, egyrészt mert ilyen megfontolásból további szerzők is megje-lenhettek volna, másfelől előfordul, hogy a ven-dég-művek (pl. Lakner László két festménye és Csernus Angyal földje) élénk színvilágukkal ráte-lepednek Kondor finom, sokkal visszafogottabb színhangú festményeire (pl. olajpasztelleire). Érdekes módon Dürer vagy Rembrandt ere-deti munkáinak kiállítása révén sokkal inkább a különbség tűnik szembe! Végül a kiállítótér önmagában a száz Kondor-művel is meglehető-sen tele lenne, de a grafikai falak mindenképpen szellősebbek, elegánsabbak lehetnének. (A második blokk Madách-sorozata – például két kisebb falra van zsúfolva – ez erősen visszavesz a hatásból.)

Összességében azonban jól felépített és izgal-mas kiállítást láthatunk a Modemben. Az első térosztat baloldali fala négy jelentős festészeti munkával indul, ezek a *Szerelemoltár* és az *Orate* 1958-ból, a *Késes ember* 1959-ből, valamint az *Építők* (1968). Az *Orate*-nak a ritmikája ragad meg, a hármas szerkezetű *Szerelemoltár*nak az örömtelisége és kiegyensúlyozottsága. Már itt felbukkan a Kondor Béla festményeire oly annyira jellemző aranyfólia, amely ikonszerűvé teszi a műveket. Kondor kevés, főleg meleg színnel dolgozik, színhasználatában általában

Kondor Béla

KONDOR BÉLA
A tanácsköztársaság emlékére, Tüntetés, 1958

dominálnak a vörösek, barnák, okkerek, sárgák. A testrészeket élesen kontúrozza, ami akár grafikai elemként is értékelhető. A *Késes embernél* (1959) is arany hátteret alkalmaz. A kés fénye mintegy visszarayog, visszaverődik az arcon. Sokféle értelmezése lehetséges a műnek – a többértelmű olvasatok lehetősége, az ambivalens tartalom nem ritkaság Kondor esetében. A megszokott *Gyilkos* párhuzamos cím persze egy irányba tereli a gondolatokat, de ha ettől eltekintünk, a felemelt, függőlegesen tartott kés akár meghosszabbított mutatóujj is lehetne: „Vigyázz!” Az *Építők* meleg színei szintén arannyal megdolgozott háttérbe ágyazottak. A kompozíció arányos, harmonikus, mégis feszültséggel teli. A szerkezet és a színhasználat is magas mesterségbeli tudásról árulkodik.

Az angyal Kondor egyik fő motívuma, saját, egyéni mitológiájának fontos alkotóeleme. A kiállított képek közül számos épp e témára épüle motívumra épül, mint pl. *Az angyal megjelenik Lóthnak*. A *forradalom angyala* kisdeként tartja kezében a férfit, a forradalmárt, az esendő, küzdő, lázadó embert. A képen a háborúk, forradalmak eszközeként szimbolikusan megjelenik egy ágyúsor, egy kardot tartó lovas és egy bohócszerű alak, s kezüket magasba tartó, dőlő katonafigurák

KONDOR BÉLA
Orate, 1958

sziluettje zárja a képet. Az életmű legismertebb darabjai is falra kerültek, a festmények közül a *Darázskirály* (1963), a *Savonarola* (1962), a *Szettek bevonulása a városba* (1972), a gyakran elemzett *Pléh-Krisztus* (1964), a *Szent Péter és egy nő* (1967), a *Tüntető nők* (1968). Láthatjuk Pilinszky portréját (1963) vörös háttér előtt, barna ecsethúzással rajzolja meg a fehér alapon.

A történelmi témák a Dózsa-féle parasztlázadás feldolgozásával kezdődtek, amely Kondor diplomamunkája volt 1956-ban.

A *Dózsa-oltár* (1972) a téma csaknem két évtizeddel későbbi feldolgozása, amely formailag és színhasználatában is a *Szerelem-oltár*hoz hasonlít. Középen Dózsa fején az izzó vaskorona tüzespirosan világít. Az oltár egyik szárnyán a figura kifelé fordul, mintha nem bírná a látványt, a másik szárnyon álló figura pedig kezébe rejti arcát a borzalom elől. Az oltár tetején a barokkos díszítés erőteljes diszharmonióban áll a tartalmával. Néhány olajpasztell és szépen tállalt könyvillusztráció tovább gazdagítja a tárlatot (pl. az *Ébredő Afrika* eredeti dúrcról nyomott fametszetei 1961-ből). Nagy László egykori, méltató szavai szerint Kondor „...művészetének lényege az erkölcsi tartás... Véleménye hol férfiasan haragos, hol tündérien humoros vagy gyermekien őszinte és kegyetlen. Kondor Béla kiállításán az emberféltő humanizmus sugárzik.”²

2 Ágh István: A ló és az angyal jegyében – Nagy László és Kondor Béla barátságáról. Irodalmi jelen online, 2009. február 17. <http://www.irodalmijelen.hu/node/1098> Letöltve: 2013. január 16.